

Procesuiranje ratnih zločina u Bosni i Hercegovini

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Sadržaj:

Uvod	3
I - Ukratko o osnivanju i nadležnostima Suda Bosne i Hercegovine i Tužilaštva Bosne i Hercegovine	5
II - Iskustva, stavovi i ocjene članova „Mreže podrške Sudu BiH“ o procesuiranju ratnih zločina	8
III - Procjena postojećeg stanja na moguće uzroke konflikta u društvu i perspektive u procesuiranju ratnih zločina	15
IV - Zaključci i preporuke	17
V - Završni prijedlog	28

Uvod

U okviru projekta "Prevenција konflikta kroz dijalog", koji traje od februara 2007. godine a okončat će se aprila 2008. godine, Centri civilnih inicijativa (CCI) imaju za cilj doprinijeti prevenciji konflikta u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) jačanjem vladavine prava, nezavisnosti i transparentnosti rada sudova i tužilaštava u BiH, te, u okviru toga, ojačati i povjerenje građana BiH u rad institucija sistema što je nesumnjivo izuzetno važan preduslov za daljnji demokratski razvoj države uopšte.

Kroz projekat se nastoji unutar nevladinog sektora, medija, zakonodavne i izvršne vlasti i pravosuđa u BiH aktuelizirati i potvrditi važnost procesuiranja ratnih zločina, te generisati veća javna podrška procesima tranzicione pravde.

CCI su djelujući na jačanju svijesti o važnosti procesuiranja ratnih zločina kroz treninge, seminare i konsultantsku podršku u regijama Hercegovine i Banja Luke jačali kapacitete NVO sektora u BiH, kako bi se uspostavila i razvila saradnja i sa kantonalnim i okružnim sudovima i tužilaštvima koji će, izvjesno, u bliskoj budućnosti imati sve više odgovornosti za procesuiranje ratnih zločina.

U tome kontekstu, naročito se raspravljalo o slijedećim temama:

- *Tok sudskog procesa pred Sudom BiH*
- *Prepreke u radu Tužilaštva BiH, posebno Odjela za ratne zločine*
- *Prava i obaveze svjedoka u krivičnom postupku*
- *„Građanska parnica“ kao mogući način ostvarivanja kompenzacije za žrtve zločina.*

Paralelno s time provodi se medijska kampanja kako bi se građani cijele BiH zainteresovali i informisali o problemima tranzicijske pravde u BiH, kako bi se svjedočenje u slučajevima ratnih zločina predstavilo kao visoko moralan čin i časna obaveza te kako bi se građani pozvali i motivisali da se jave i saraduju sa tužilaštvima iznoseći svoje iskustvo koje može pomoći u nekim slučajevima.

Pozitivan stav građana prema ovoj aktivnosti je veoma važan za kompletiranje aktivnosti u procesuiranju ratnih zločina ali je naročito bitan kao prevencija eventualnih budućih izazova.

CCI je ovim projektom također ojačao bazu o iskustvima pojedinaca i njihovoj saradnji sa Sudom BiH i Tužilaštvom BiH (kao i drugim sudovima i tužilaštvima na području BiH) kako bi se nezavisnim analizama i saradnjom sa Sudom BiH i Tužilaštvom BiH te Vijećem Ministara BiH, (posebno Ministarstvom pravde BiH), Parlamentarnom skupštinom BiH kao i drugim zakonodavnim tijelima doprinijelo unapređenju efikasnosti rada pravosudnih organa kao i sistema pravde uopšte.

Ovaj dokument predstavlja nezavisnu analizu ostvarenih rezultata rada sudova i tužilaštava u BiH koji procesuiraju ratne zločine, prije svega Suda BiH i Tužilaštva BiH.

Ključne osnove procjene i zaključaka sa sugestijama i prijedlozima temelje se na povratnim informacijama korisnika–građana sa iskustvom svjedoka i/ili oštećenih strana.

Nastojeći ovaj dokument sistematizirati i učiniti što preglednijim, podijelili smo ga u nekoliko dijelova.

U dijelu *Ukratko o osnivanju i nadležnostima Suda BiH i Tužilaštva BiH*, dat je kratak pregled osnutka ovih institucija kao i njihovih nadležnosti.

U dijelu *Iskustva, stavovi i ocjene članova "Mreže podrške Sudu BiH" o procesuiranju ratnih zločina* jasnije je pojašnjena uloga same "Mreže podrške Sudu BiH" te zločina koje su imeni članovi M/ ppr a M/ Nasj kr / t M// drlil

I - Ukratko o osnivanju i nadležnostima Suda Bosne i Hercegovine i Tužilaštva Bosne i Hercegovine

---

Za procesuiranje ratnih zločina u BiH nadležan je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) osnovan rezolucijom Savjeta bezbjednosti UN br. 837 u maju 1993. godine. Međutim, donošenjem zakona i drugih neophodnih propisa u BiH procesuiranje ratnih zločina stavljeno je u nadležnost i domaćih pravosudnih organa tj. Suda BiH i Tužilaštva BiH, uz postojeće nadležnosti kantonalnih (u F BiH) i okružnih (u RS) sudova odnosno tužilaštava u entitetima te Osnovnog suda i tužilaštva Brčko Distrikta BiH. Druge službe i organi (Policija, SIPA itd.) također su dio sistema odnosno mreže institucija koje rade na otkrivanju i, svako u okviru svojih nadležnosti, su odgovorni da doprinose procesuiranju počinitelaca ratnih zločina u BiH.

SUD BOSNE I HERCEGOVINE

Visoki predstavnik Međunarodne zajednice za BiH (Ambasador Wolfgang Petritsch) je, u skladu sa Bonskim ovlastima, 12. novembra 2000. godine proglasio Zakon o Sudu Bosne i Hercegovine („Službene novine BiH“, br. 29/00). Kasnije je zakon usvojen od strane Parlamentarne skupštine BiH te mijenjan i dopunjavan više puta („Službeni glasnik B i H“, br.16/02, 24/02, 3/03, 37/03, 42/03, 4/04, 9/04, 35/04, 61/04, 32/07).

Zakon o Sudu BiH je donesen u vremenu kada je postalo očigledno da BiH nema pravosudnu instituciju koja će se baviti pitanjima koja su, prema ustavu, u nadležnosti države (pasoši, lična dokumenta, ilegalna imigracija, trgovina ljudima, itd.). Zakon je pripremila radna grupa (predstavnicima Ministarstva civilnih poslova i komunikacija BiH, Ministarstva pravde Federacije BiH i RS) naslanjajući se na Prijedlog nacrtu Zakona o Sudu BiH Venecijanske komisije od 16. juna 2000. godine.

Uspostava državnog suda je tada bio jedan od zahtjeva Mape puta Evropske Unije prema BiH, kako bi BiH mogla pristupiti potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (Sporazum je parafiran početkom decembra 2007. godine. Potpisivanje, međutim, uz prethodno ispunjavanje određenih preduslova, tek treba uslijediti).

Prema ovome Zakonu Sud BiH ima krivičnu, upravnu i apelacionu nadležnost.

U okviru krivične nadležnosti Sud BiH procesuirao počiniocima krivičnih djela propisanih zakonima BiH kao što su, između ostalog, djela ratnih zločina, organizovanog i privrednog kriminala, te korupcije.

Upravna nadležnost podrazumijeva da Sud BiH presuđuje u predmetima koji se odnose na odluke donesene od strane institucija BiH i drugih organizacija zaduženih za javne funkcije, na primjer, imovinskih sporova vezanih za obavljanje javnih funkcija, između države i entiteta, povrede izbornog zakona, itd.

Sud BiH, međutim, ne rješava po pravnim lijekovima na presude entitetskih sudova što znači da Sud BiH nije „Vrhovni sud“ BiH. Ovo je trenutno značajan nedostatak koncepta pravosuđa u Bosni i Hercegovini.

U okviru Suda BiH postoje tri odjeljenja: krivično, upravno i apelaciono.

Krivično odjeljenje ima: Odjel I - Odjel za ratne zločine; Odjel II - Odjel za organizovani, privredni kriminal i korupciju i Odjel III - Odjel za opšti kriminal.

Zajednički sekretarijat pruža administrativnu podršku odjeljenjima opšteg kriminala i upravnog odjela.

Izuzetno je važna uloga Ureda registrara za ratne zločine i organizovani, privredni kriminal i korupciju (Ured registrara). Ured registrara uspostavljen je početkom decembra 2004. godine na period od pet godina potpisivanjem Sporazuma između Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu i Bosne i Hercegovine. Mandat Ureda registrara uključuje upravljanje i pružanje usluga administrativne, pravne i drugih vrsta podrške Sudu BiH i Tužilaštvu BiH kao i međunarodnim sudijama i međunarodnim tužiocima u njihovom radu. Podrška također uključuje organizovanje i koordiniranje,

zajedno sa odgovornim institucijama u Bosni i Hercegovini, aktivnosti vezanih uz pritvor i odbranu okrivljenih, te zaštitu i podršku svjedocima.

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

Najavom strategije zatvaranja Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) 2003. godine bilo je jasno da bi Sud BiH i Tužilaštvo BiH trebali imati ovlasti za procesuiranje ratnih zločina te preuzeti predmete ratnih zločina od MKSJ-a. S tim ciljem je decembra 2004. godine u Parlamentarnoj skupštini BiH usvojen paket neophodnih zakona, i na temelju toga jedan broj drugih pravnih propisa, kako bi se mogli preuzeti predmeti od MKSJ-a.

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine počelo je sa radom u januaru 2003. godine, kao tužilačka institucija na državnom nivou.

Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH”, broj 42/03), usvojen je od strane Parlamentarne skupštine BiH oktobra 2003. godine (prije toga zakon je proglašen Odlukom Visokog predstavnika za BiH avgusta 2002. godine („Sl. Glasnik BiH“ br.24/02).

Tužilaštvo BiH je nadležno za krivično procesuiranje počilaca krivičnih djela propisanih Krivičnim zakonom BiH - ratnih zločina, organizovanog kriminala, privrednog i finansijskog kriminala i korupcije, kao i osoba osumnjičenih i optuženih za terorizam, trgovinu ljudima, pranje novca, krijumčarenje i ostala krivična djela propisana Krivičnim zakonom BiH.

U prvom kvartalu 2005. godine u Tužilaštvu BiH je uspostavljen Odjel za ratne zločine koji se bavi procesuiranjem počilaca ratnih zločina u predmetima ratnih zločina koji predmeti/postupci su započeti u Bosni i Hercegovini, ali i predmeta koji su već ili će iz MKSJ-a biti proslijeđeni Tužilaštvu BiH.

III - Iskustva, stavovi i ocjene članova „Mreže podrške Sudu BiH“ o procesuiranju ratnih zločina

---

U posljednjem desetljeću u BiH je došlo do opadanja povjerenja u pravosudni sistem. Građani ne vjeruju sudovima, iako im je duboko stalo do pravde. Pravosudni sistem je kičma slobodnog i demokratskog društva. Da bi građani stekli povjerenje u sudove, sudovi moraju otvoriti putove komunikacije sa javnošću kroz koje će istinski „slušati“ građanski glas.

Sud BiH je shvatio tu potrebu te se između ostalog obratio i Centrima civilnih inicijativa, kao nevladinom sektoru, da zajedno djelujemo u tu svrhu kroz projekat „Mreža podrške Sudu BiH“.

„Mreža podrške Sudu BiH“ (u daljem tekstu *Mreža*) okuplja nevladine organizacije (NVO), razne institucije, vjerske zajednice i pojedince sa područja cijele BiH. Mreža radi na uspostavljanju dvosmjerne komunikacije između Suda BiH (u daljem tekstu *Sud*), Tužilaštva BiH (u daljem tekstu *Tužilaštvo*) i građana kako bi informacije o radu i ovlastima Suda i Tužilaštva doprle do zajednice, te što je još bitnije, kako bi informacije iz zajednice doprle do Suda i Tužilaštva, čime bi se osigurala podrška koja je Sudu i Tužilaštvu potrebna da bi ispunili svoju vitalnu ustavnu ulogu.

U Mrežu se uključuje što više ljudi koji će inspirisati i informisati potencijalne svjedoke i žrtve o mogućnostima Suda i Tužilaštva i omogućiti promovisanje koncepta vladavine prava i zakona u BiH. Drugim riječima, cilj joj je upoznati građane sa Sudom i Tužilaštvom, njihovom funkcijom

i uopšte mogućnostima i značaju koji imaju u smislu jačanja demokratije i ljudskih prava u BiH. Mreža služi i kao svojevrstan nezavisan promatrač rada Suda i Tužilaštva te se kroz svoje aktivnosti nastoji kroz stalnu komunikaciju sa ovim institucijama, što više uključiti u aktivnosti procesuiranja ratnih zločina u BiH.

Centri civilnih inicijativa su nosioci Mreže za područje Hercegovine i Banja Luke te ona trenutno u ovim regijama broji preko 350 organizacija i institucija.

Kroz rad sa članovima Mreže, građanima, medijima, te ljudima iz pravosuđa došli smo do zaključaka koje smo zajedno sa domaćim pravnim ekspertima analizirali. Da bismo proveli ovu aktivnost, sistemski smo prikupljali informacije kroz rad na projektu, te angažovali pravne eksperte koji su zajedno sa našim osobljem uradili analizu progressa i perspektiva u procesuiranju ratnih zločina u BiH.

Ova analiza predstavlja osvrt na trenutnu situaciju, odnosno na probleme koje su učesnici naših aktivnosti isticali.

Probleme koje su učesnici naših aktivnosti isticali smo podijelili u nekoliko logičkih cjelina:

1. *O institucijama-organima nadležnim za procesuiranje ratnih zločina u BiH,*
2. *Svjedoci i svjedočenja,*
3. *Strategija za procesuiranje ratnih zločina,*
4. *Obeštećenje i pomirenje,*
5. *Mediji*

U nastavku slijedi taksativan pregled najčešće isticanih problema u okviru ovih cjelina:

1 O institucijama-organima nadležnim za procesuiranje ratnih zločina u BiH

- Građani uglavnom nemaju povjerenja u osoblje u sudovima i tužilaštvima. Jedan od razloga je, ističe se, nesaradnja sudova i tužilaštava sa organizacijama civilnog društva;

- Građani u većini slučajeva nemaju povjerenja u pravosudne ni istražne organe, ponajprije lokalnu policiju. Sudije i tužioci, uglavnom, donose nepravilne presude i ne rade svoj posao dovoljno efikasno;
- U većini slučajeva kod građana postoji strah da se neposredno obrate nekom od nadležnih sudova ili tužilaštava (većinom su izrazili želju da u njihovo ime kontaktira Mreža podrške Sudu BiH);
- Ističe se neprofesionalnost i neljubaznost osoblja pojedinih sudova i tužilaštava (uglavnom „nižih“ sudova i tužilaštava) pa čak i neinformiranost o poslu koji obavljaju;
- Sudski procesi traju predugo, odnosno „užasno sporo“, postoji nesrazmjer između broja sudija i tužilaca te predmeta ratnih zločina koje treba procesuirati;
- Zakon o slobodi pristupa informacijama se, uglavnom na „nižim“ sudovima i tužilaštvima ne poštuje ili se samo djelimično poštuje. U većini slučajeva, ističe se, ovi sudovi ne daju nikakav odgovor na upite, nemaju imenovane službenike za informisanje, nema odgovorne osobe zadužene za davanje službenih odgovora na ovakve upite;
- Ipak, uočeno je, građani se najviše zanimaju za vlastite predmete kao npr. u kojoj fazi se predmet nalazi i sl.;
- U većini slučajeva građani se žale na „skupoću procesa“ (nemaju novca za plaćanje advokata, koji, uglavnom, odugovlače postupak). Ističe se naime da se izrada najobičnijeg zahtjeva za informacijom „skupo plaća“;
- Većina građana ne zna da postoje udruženja/organizacije koja pružaju besplatnu pravnu pomoć (za sada ne i u krivičnom postupku);
- Sudije i tužioci se ne pozivaju na odgovornost zbog njihovih propusta počinjenih u samom postupku. U vezi s ovim se pominje i naglašava odgovornost onih tužilaca koji nisu povelili istragu niti podigli optužnicu protiv komandanata/zapovjednika koji su znali za ratne zločine svojih podređenih, ali ih nisu spriječili niti sankcionisali;
- Neprovođenje presuda se ne sankcioniše (npr. presuda Ustavnog suda BiH);
- Država BiH bi trebala više saradivati sa susjednim državama

i određene probleme iz ove oblasti rješavati međunarodnim/ bilateralnim sporazumima;

- Postoji problem dvojnog državljanstva – potrebno je onemogućiti izigravanje zakona po tome osnovu odnosno onemogućiti „mogućnost izbjegavanja odgovornosti za zločine kako se ratni zločinci ne bi štitili“. U tome kontekstu treba regulisati pitanje ekstradicije osumnjičenih za ratne zločine (Napomena: Srbija, Crna Gora i Hrvatska ne isporučuju svoje državljane, od kojih su neki ujedno državljani i BiH, tako da su nedostupni pravosudnim organima u BiH);
- Prisutno je nezadovoljstvo u slučajevima kada je krivično djelo počinjeno, u sudu se to potvrdi, ali sve ipak ostane bez pravnih posljedica tj. sankcija za počinioce (primjer presude po tužbi BiH protiv SR Jugoslavije/ Srbije i C. Gore);
- Strani državljani se iz BiH deportuju bez provjere jesu li počinili ratne zločine;
- Potrebna je veća pomoć Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) pri lociranju masovnih grobnica i procesuiranju ustupljenih predmeta.

2 Svjedoci i svjedočenja

- Uslovi za svjedoke na okružnim i kantonalnim sudovima i tužilaštvima su vrlo loši, svjedoci se ne osjećaju dovoljno zaštićeno, nisu pripremljeni, boravak na sudu im predstavlja novu psihičku traumu. Ističe se da svjedoci imaju osjećaj kao da su oni optuženi, nemaju nikakve mjere zaštite, dolaze na sud „bez upućivanja u ono što su nekad rekli“, dolaze za govornicu gdje nemaju ni stolicu kako bi po potrebi mogli sjesti, na hodniku se susreću sa optuženima što je većini veoma frustrirajuće. Općenito je stav da su ovi sudovi loše opremljeni za procesuiranje ratnih zločina i zaštitu svjedoka prema važećim zakonima. Kada dođu da svjedoče, svjedoci se u većini slučajeva osjećaju kao da ih neko iznova zlostavlja;
- Sudovi nisu kvalitetno uvezani sa institucijama na lokalnom, odnosno na državnom nivou. Iako u Sudu BiH postoji Odjel za podršku svjedocima, ipak i u ovom segmentu ima puno stvari

na kojima je potrebno raditi. Ono što nedostaje u Sudu BiH i ostalim sudovima je stručna podrška svjedoku. To je npr. mogućnost da stručnjak-psiholog u ime žrtve objasni sudu „šta se to dešavalo u datom momentu“ kako bi se na osnovu toga stručno reagirajući pružila neophodna podrška svjedocima. Osnovna stvar je uvezivanje Odjela za podršku svjedocima sa institucijama na lokalnom nivou kao što su centri za socijalni rad, centri za mentalno zdravlje, zdravstvene ustanove i sl. Trebaju se formirati i uvezati stručni timovi koji će raditi sa žrtvama zločina bez obzira iz kojeg dijela BiH žrtve dolaze;

- Postoji problem lažnih svjedočenja (građani ne znaju ko i kome treba podnijeti prijavu za lažno svjedočenje, evidentno je nepoznavanje pravnih posljedica davanja lažnog iskaza itd.);
- Svjedoci ne razumiju zašto izjave date prije 12-14 godina pred raznim službama kao što su SIS, AID, istražnim sudijom i sl., nisu validne. Pitaju se da li te izjave zaista gube na autentičnosti i vjerodostojnosti (postoje li pravni razlozi za to), da li se u određenim slučajevima ipak mogu iskoristiti u dokaznom postupku.
- Građani, u većini slučajeva, ne znaju kome se trebaju obratiti kada žele prijaviti neko krivično djelo.

3 *Strategija za procesuiranje ratnih zločina*

- Način podizanja optužnica kao i odabir prioriternih slučajeva ratnih zločina za procesuiranje nije jasno definisan;
- Stiče se utisak (neki procesi na to upućuju) da je važnije procesuiranje slučajeva gdje je neko „fizički maltretiran“ od. npr. slučajeva gdje je „ubijeno na desetine osoba“;
- Kriteriji za odabir slučajeva i podizanje optužnica u slučajevima ratnih zločina bi trebali biti transparentniji;
- S obzirom na postojeće kapacitete tužilaštava i broj potencijalnih predmeta, biti će potrebno „najmanje 100 godina“ da se svi ovi predmeti procesuiraju. To, ističe se, predstavlja novi poraz i poniženje za žrtve jer, s obzirom na postojeće stanje, većina ovih slučajeva vjerovatno neće biti ni procesuirana;

- Građanima nije jasno zašto Sud BiH određene slučajeve po optužnicama iz ranijih godina prihvata, a druge ne prihvata;
- Trebala bi postojati mogućnost proširenja optužnica u slučajevima gdje je postignut sporazum sa svjedocima i sa onima koji su osuđeni (primjer slučaja „Grabovica“);
- Traženje nestalih traje godinama, a još uvijek nije privedeno kraju. Potrebno je hapsiti i procesuirati i nižerangirane počinitelje koji znaju gdje se nalaze tijela ubijenih, posebno masovne grobnice. Iznaci mogućnosti da ih se „prisili“ da ukažu na lokacije grobnica.

4 Obeštećenje i pomirenje

- Međunarodno javno pravo daje mogućnost obeštećenja žrtava ratnih zločina, odnosno postoje propisi koji pobliže regulišu ovu materiju;
- Pitanja koja se u praksi pojavljuju, odnosno na koja je u postupku za utvrđivanje odgovornosti i isplatu naknade štete potrebno odgovoriti su:

1. Vrsta postupka u kojem se pravo na naknadu ostvaruje,
2. Aktivna legitimacija (pravo da se neko pojavi kao tužitelj/ica),
3. Pasivna legitimacija (određivanje tužene osobe),
4. Kriteriji određivanja vrste i visine naknade;
5. Primjena zakonskih propisa;

- Država treba donijeti zakon kojim će se na neki način osigurati moralna (nematerijalna) naknada ali i materijalna naknada za žrtve torture s obzirom da i Konvencija protiv torture kaže da se žrtvi torture mora osigurati zadovoljenje tj. obeštećenje;
- Državni organi ne rade dovoljno efikasno na rješavanju problematike oštećenih u ratu, zakoni se presporo donose, a ni oni koji su doneseni ne provode se dosljedno;
- Treba promovisati klimu tolerancije, donijeti propise i započeti

sa provođenjem onoga što bi se moglo nazvati „zabrana pobjedničkog ponašanja“;

- Potrebno je obešteti ljude koji su lažno optuženi za ratni zločin i koji su proveli određeno vrijeme u istražnom zatvoru;
- Obzirom da oštećeni, uglavnom, nisu upućeni na koji način `civilnim tužbama` mogu ostvariti obeštećenje, treba formirati tim advokata koji bi zastupao svjedoke kao oštećene odnosno svjedoke kao žrtve u predmetima procesuiranja ratnih zločina.

5 Mediji

- Mediji igraju ogromnu ulogu u formiranju javnog mišljenja. Izvještavanje koje nije utemeljeno na stvarnom istraživanju i objektivnom sagledavanju stvara lošu sliku o pravosuđu uopće, čak i onda kada stanje objektivno nije takvo kakvim se prikazuje;
- U medijima se prikazuju, uglavnom, negativni slučajevi svjedočenja dok se oni pozitivni zanemaruju;
- Svjedočenje u slučajevima ratnih zločina promovirati kao častan i moralan čin i časnu obavezu;
- Većina novinara kao i građana uopšte, ne razumije odnosno ne vlada dovoljno pravnom terminologijom, ne zna na koji način mogu i moraju dobiti informacije od sudova i tužilaštava, ne poznaje dovoljno tok (postupak) sudskih procesa te tako, vrlo često, dolazi do netačnih medijskih izvještaja koji kreiraju negativnu atmosferu u javnosti.

III - Procjena postojećeg stanja na moguće uzroke konflikta u društvu i perspektive u procesuiranju ratnih zločina

---

Na osnovu gore iznesenih stavova i mišljenja kao i kroz rad sa 350 organizacija i institucija (članovima Mreže) te u saradnji sa pravnim ekspertima, napravili smo procjene postojećeg stanja i perspektive u procesuiranju ratnih zločina:

- Početak rada Suda BiH i Tužilaštva BiH označio je poboljšanje povjerenja i postepenu eliminaciju osnove na kojoj je nastala ili se održava klima konflikta u BiH;
- Procesuiranje bez objektiviziranih kriterija o prioritetima ne samo da neće doprinijeti afirmaciji pravosuđa nego obratno. Dodatno će pojačati utemeljen ili neutemeljen osjećaj kod jednoga broja građana o navodnoj „pristrasnosti organa gonjenja i pravosudnih organa i nejednakosti građana pred njima”. Posebno je indikativan raširen utisak da postoji „nacionalno balansiranje zločina i zločinaca”. Procesuiranje koje nije zasnovano na realnim kriterijima produbljuje osjećaj da se procesuiraju zločinci iz „samo jednog naroda” i sl.;
- Pravda i pravičnost će doprinijeti procesu pomirenja u BiH. U suprotnom, taj proces će stagnirati ili ga neće ni biti u ne-

ophodnom obimu i mjeri koji će voditi integraciji zemlje i poštivanju prava građana;

- Reforma pravosuđa se neće moći smatrati uspješnom ukoliko u ovom segmentu tj. u procesuiranju ratnih zločina, ne bude progressa;
- Autoritet organa BiH uključujući i pravosudne organe ne samo da neće biti unaprijeđen nego će biti ugrožen.

Iako, kako se vidi, postoje brojne primjedbe ili sugestije za poboljšanje stanja u procesuiranju ratnih zločina/ca može se ipak konstatovati da su učinjeni vrlo važni pozitivni početni koraci. Da bi se, međutim, ostvario neophodan dalji progres moraju se učiniti odgovarajuće korekcije u zakonodavstvu i poduzeti druge mjere.

Perspektiva nije nužno nezadovoljavajuća, ali će pozitivan razvoj uveliko zavisiti i od realizacije zaključaka odnosno preporuka sadržanih u ovome dokumentu.

IV - Zaključci i preporuke

Preporuke nastale na temelju ocjena i mišljenja te prijedloga proisteklih u debati u okviru „Mreže podrške sudu BiH“ mogu se sažeti u nekoliko segmenata:

- *Rad sudova i tužilaštava učiniti transparentnim;*
- *Kreirati programe saradnje sudova i tužilaštava sa NVO-ima;*
- *Sistemske rješavati probleme svjedoka u predmetima ratnih zločina;*
- *Bolja saradnja sa Međunarodnom zajednicom;*
- *Donijeti Državnu strategiju za procesuiranje ratnih zločina;*
- *Sklapanje sporazuma sa susjednim državama je nužno (otkloniti problem nedostupnosti počinitelaca domaćem pravosuđu zbog dvojnog državljanstva);*
- *Sistemske raditi na obeštećenju žrtava, ali i pomirenju u BiH;*

Držimo da bi bilo neophodno izvršiti izmjene ili dopune važećeg zakonodavstva te poduzeti druge korake i mjere, kako slijedi:

1 *Vezano za procesno zakonodavstvo i institucije nadležne za procesuiranje ratnih zločina u BiH:*

- a) Izmijeniti i dopuniti Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera („Službene novine BiH“, broj:13/05, 53/07) - npr. član 140.,141. i 142., u tome smislu da lica osuđena za djela genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnog zločina (možda i neka druga djela), prilikom izdržavanja kazne tek nakon 3/5 ili više izdržane kazne imaju pravo na određene pogodnosti (npr. izlazak vikendom i sl.),
- Šira javnost, a posebno žrtve zločina i oštećeni u ovim predmetima, sadašnja zakonska rješenja i praksu doživljavaju gotovo kao „nagradu“ počinioćima i „ruganje pravdi“, usljed čega se gubi povjerenje u pravosudne institucije kao i pravdu uopšte.

NADLEŽAN: *Parlamentarna skupština BiH na prijedlog Vijeća ministara (Priprema: Ministarstvo pravde BiH)*

ROK: *Odmah*

- b) Bilateralnim sporazumima, iz razumljivih razloga posebno sa susjednim državama (Srbija, Crna Gora i Hrvatska) omogućiti, ekstradiciju osumnjičenih za ratne zločine kako bijegom iz Bosne i Hercegovine ne bi izbjegli sankcijama. Kao što je poznato, to se u nekoliko slučajeva već desilo.
- Na temelju pogodnosti dvojnog državljanstva jedan broj optuženih, ali i osuđenih za određena krivična djela nije dostupan organima gonjenja odnosno pravosudnim organima u BiH. Iako su jasni razlozi za takvo što (odbijanje tih država da isporuče „svoje državljane“), domaća javnost se s time ne miri i očekuje od državnih organa BiH da, odgovarajućim instrumentima u skladu sa međunarodnim pravom, posebno dokumentima koji obavezuju na sankcionisanje počinilaca ratnih zločina, omogućiti pravosuđu da uradi svoj dio posla.

- Koliko god to izgledalo teško za sada (ustavne odredbe pojedinih zemalja) na tome i dalje treba istrajavati.

NADLEŽAN: *Predsjedništvo BiH, Parlamentarna skupština te Vijeće ministara - Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo pravde, svako u okviru svojih nadležnosti*

ROK: *Odmah*

C) Realizirati projekat „Državni zatvor BiH“

- Trenutno osuđeni/optuženi za ratne zločine kaznu ili pritvor mogu izdržavati u dva zatvora u BiH (Foča i Zenica). Primjetna je praksa da se kazna zatvora ili pritvor izdržavaju na prostoru entiteta odakle osuđeni/optuženi „dolazi” tj. u F BiH odnosno u RS. Međutim, nedavni slučajevi bijega osuđenih odnosno optuženih iz zatvora/pritvora (npr. Stankovića, optuženog za ratni zločin, iz zatvora u Foči), upućuju da državni organi moraju biti osposobljeni da sami provode odluke Suda BiH i da u tu svrhu moraju imati neophodno potrebne objekte kazneno-popravne infrastrukture na nivou države. Pogotovo što je Ministarstvo pravde BiH, koje je odgovorno za ovakve slučajeve, izloženo zahtjevima i pritiscima da odobri premještaj optuženih ili osuđenih za ratni zločin u druge zatvore, čime se rizik bijega povećava, a time i nezadovoljstvo javnosti. Stoga bi izgradnja zgrade državnog zatvora riješila mnoge probleme u vezi s time te omogućila „evropske standarde” u ovoj oblasti. Posebno je potrebna veća angažovanost nove organizacione jedinice u okviru Ministarstva pravde BiH - „Pritvorska jedinica i Zavod za izvršenje krivičnih sankcija na državnom nivou”, u izgradnji, koja je faktički u funkciji od juna 2006.godine.

NADLEŽAN: *Ministarstvo pravde BiH*

ROK: *Odmah*

2 Svjedoci i svjedočenja

a) Izmijeniti i dopuniti Krivični zakon BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 03/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 53/07) u pravcu strožeg sankcionisanja „lažnog svjedočenja“

- Iako je lažno svjedočenje, odnosno prema formulaciji iz zakona „davanje lažnog iskaza“ (član 235. KZ BiH i odgovarajuće odredbe entitetskih zakona) sankcionisano važećim zakonom, dosadašnje iskustvo ide u prilog ocjeni da u slučaju davanja lažnog iskaza sankcija mora biti stroža, pogotovo kada su u pitanju postupci iz oblasti ratnog zločina.

NADLEŽAN: *Parlamentarna skupština BiH na prijedlog Vijeća ministara (priprema: Ministarstvo pravde BiH)*

ROK: *Odmah*

b) Gdje god nema osnova za opravdanu sumnju ili rezervu, izjave date pred ranijim službama kao što su AID, SIS itd., tretirati pravno valjanim svjedočenjem u prikupljanju dokaza, s tim da se isključivo na tim izjavama i dokazima ne mora i ne može zasnivati presuda.

- Svjedoci „ne razumiju“ zašto izjave date prije 12-14 godina pred raznim službama kao što su SIS, AID, istražnim sudijom i sl., nisu validne. Pitaju se da li su te izjave zaista izgubile na autentičnosti i vjerodostojnosti. Postoje li pravni razlozi za to ili se u određenim slučajevima te izjave ipak mogu iskoristiti u dokaznom postupku. Postoji uvjerenje da bi se i na taj način lakše došlo do istine i pravde, ne zanemarujući eventualno i mogući nivo „pristranosti“ koje je sasvim sigurno bilo. Zapravo, svako novo ispitivanje i svjedočenje (koliko god svjedočenje bilo častan čin) dodatno traumatizira mnoge svjedoke i oštećene. Upravo na toj osnovi je nastala ideja da se u određenoj mjeri koriste i izjave date pred ranijim službama kao što su AID, SIS i dr.

NADLEŽAN: *Sudovi i tužilaštva, u postupku*

ROK: *Kontinuirano*

c) Izmijeniti i dopuniti Zakon o krivičnom postupku BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 03/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07) tako što će se npr. omogućiti, kada to sud procijeni svrsishodnim obzirom na psiho-fizičko odnosno ukupno stanje svjedoka, da stručnjak-psiholog prilikom svjedočenja u prisustvu i u ime žrtve-svjedoka „objasni“ sudu kontekst događaja (prema izjavi svjedoka – „šta se to dešavalo u datom momentu“).

- Prisustvo stručnjaka-psihologa prilikom davanja iskaza omogućilo bi adekvatno stručno reagiranje i pružanje podrške svjedocima. Ovo naravno nije preuzimanje uloge svjedoka nego upravo način da se svjedočenje učini s jedne strane korisnim za sud, a s druge strane što manje traumatskim za svjedoka.
- Ova izmjena odnosno dopuna zakona bi bila kompatibilna sa oblicima podrške svjedocima već propisanim Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 21/03, 61/04, 55/05)

NADLEŽAN: *Parlamentarna skupština BiH na prijedlog Vijeća ministara (priprema: Ministarstvo pravde BiH)*

ROK: *Odmah*

d) Izmijeniti i dopuniti Zakon o krivičnom postupku entiteta („Službene novine F BiH“, broj 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07) i „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 50/03, 115/04, 29/07), ali i propise o „tehničkim“ uvjetima u sudnicama kako bi se u osjetljivim slučajevima, kao što su postupci utvrđivanja odgovornosti za ratne zločine, humanije postupalo sa svjedocima

- Iskustva u radu Suda BiH i rješenja koja se tamo primjenjuju po ovome pitanju mogu biti od koristi za kantonalne i okružne sudove (korištenje tehničkih pomagala, posebne prostorije za svjedoke, onemogućavanje direktnog sučeljavanja optuženih i svjedoka kada to nije u cilju vođenja postupka neophodno, a dodatno bi traumatiziralo svjedoke itd.).

NADLEŽAN: *Zakonodavna tijela (Parlament/Skupština) entiteta na prijedlog resornih ministarstava (Ministarstva pravde), resorna ministarstva i sudovi*

ROK: *Odmah*

e) Izmijeniti i dopuniti Krivični zakon BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 03/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 53/07) radi sankcioniranja i „nižerangiranih“ počinitelja djela ratnog zločina koji znaju za masovne grobnice tj. gdje se nalaze tijela ubijenih.

- Na ovaj način bi se „indirektno“ motivisali pa i „prisili“ saučesnici odnosno „nižerangirani počinioci“ djela ratnog zločina da ukažu na lokacije grobnica. Naime, sankcionisanje počinitelja i saučesnika pored zadovoljenja prava i pravde doprinijelo bi zaliječivanju ratnih rana, ali i obnovi povjerenja u BiH.

NADLEŽAN: *Parlamentarna skupština BiH na prijedlog Vijeća ministara (priprema: Ministarstvo pravde BiH)*

ROK: *Odmah*

f) Veća angažovanost Odjela za podršku svjedocima pri Sudu BiH sa lokalnom zajednicom i organima na lokalnom nivou

- Saradnja sa institucijama na lokalnom nivou kao što su centri za socijalni rad, centri za mentalno zdravlje, zdravstvene ustanove i sl. kroz uvezivanje stručnih timova za rad sa žrtvama zločina bez obzira iz kojeg dijela BiH žrtve dolaze doprinijela bi osjećaju objektivnosti te ohrabrivale svjedoke da sa većim povjerenjem gledaju na proces utvrđivanja odgovornosti počinitelja ratnih zločina tj. da na svjedočenje gledaju kao državni i opštegrađanski interes, a ne parcijalni interes, gdje je najvažnije da „naši“ dobro prođu.

NADLEŽAN: *Odgovarajući odjel Suda BiH*

ROK: *Kontinuirano*

3 Usvojiti Državnu strategiju za procesuiranje ratnih zločina

Iako relativno duvno e Č o elo r no

zločina), Bosna i Hercegovina još uvijek nema Strategiju za procesuiranje ratnih zločina. CCI je u drugoj polovici 2007. godine na adresu Vijeća ministara BiH i Parlamentarne skupštine BiH dostavila prijedlog-inicijativu za donošenje ove Strategije. Strategijom treba odrediti način i kriterije odabira prioriteta slučajeva, ali i izvora dokaza koji se koriste u istragama. Precizirati pravce izmjena i dopuna zakonodavstva o pitanjima nadležnosti pravosudnih institucija, obezbjeđivanje finansijskih sredstava za ove institucije, pružanje kadrovske podrške, bolje uvezivanje i koordinaciju policijskih, istražnih i pritvorskih organa. Ovim dokumentom bi se odredio prioritet pribavljanja dokaza i način prikupljanja istih, te definisao način pronalaženja svjedoka i oblici brige o svjedocima.

- Naime, u BiH trenutno ima preko 13.000 potencijalnih osumnjičenih za ratne zločine. Postavlja se sasvim opravdano pitanje koliko vremena će biti potrebno da se tako veliki broj slučajeva istraži i procesuiraju. Strategija bi trebala dati odgovor na sva ta pitanja kako bi se sankcionisanjem počinitelaca na najbolji način obranio princip legaliteta, ali i uspostavio osjećaj pravde kod žrtava ratnog zločina.

NADLEŽAN: Vijeće ministara i/ili Parlamentarna skupština BiH

ROK: Odmah

4 Obeštećenje i pomirenje

a) Na nivou države BiH donijeti poseban „Zakon o obeštećenju žrtava ratnog zločina u BiH“

- Utvrđivanje prava na naknadu štete, samim time njena vrsta i visina, spada u građanske sporove, pa se kao takvo to pravo utvrđuje u sudskom, parničnom postupku, shodno odredbama člana 1. Zakona o parničnom postupku (ZPP).
- Posebnim zakonom (*lex specialis*), međutim, na nivou države, treba urediti određena pitanja koja su do sada izazivala veće ili manje nedoumice kao što su aktivna legitimacija tj. ko može biti

tužilac, pasivna legitimacija tj. ko može biti tuženi, nadležnost suda tj. koji sud vodi postupak, pitanje visine naknade štete (odštetnog zahtjeva/tužbe) tj. po kojim parametrima i kriterijima se određuje visina štete, te konačno - na koji propis se pozvati u tužbi. Bez obzira što su odgovori na ova pitanja i dileme direktno ili indirektno već dati u domaćem zakonodavstvu i međunarodnom javnom pravu, jedan takav zakon bi svakako ne samo olakšao napore žrtvama da ostvare svoja prava, već bi omogućio ujednačenu sudsku praksu, a time i vladavinu prava u BiH. Država bi na taj način, direktnim uplivom, eliminisala pravnu nesigurnost koja sada vlada.

- Aktivno legitimisane bi bile fizičke osobe koje su direktno pretrpile štetu (ranjavanje, zatvaranje u logorima, prisilan rad i sl.), kao i srodnici osoba koje su na jedan od opisanih načina smrtno stradale u ratu. Pasivno legitimisan, dakle tuženi, bi bila ona institucija ili organizacija koja je naredila, omogućila i/ili organizirala neposredne uzročnike koji su doveli do nastanka štete (otvaranje logora i sl.). U vezi s tim, veoma je važno pitanje pravnog sljedništva, jer neki oblici političko-administrativnog organizovanja više ne postoje, ali su poznati njihovi pravni sljednici. Ovo rješenje, naime, može podrazumijevati mogućnost da se kao obveznik naknade štete pojavi i država BiH. U tom slučaju bi se planirala odgovarajuća sredstva u Budžetu BiH, vjerojatno na duži period obzirom na broj zahtjeva i iznose o kojima bi se moglo raditi. Cilj treba biti realna mogućnost za realno obeštećenje žrtava, što, u krajnjem slučaju, treba jamčiti država BiH jer entiteti su, koliko god i sami obavezni štiti prava građana, administrativno-teritorijalni dio države BiH.
- Obzirom da u domaćem zakonodavstvu, ili uopće, ne postoji sudska praksa odnosno kriteriji za određivanje vrste i visine ovakve naknade (zapravo do sada su dosuđivane nesrazmjerno male naknade u odnosu na pričinjenu štetu) postoji pravna mogućnost pozivanja na međunarodno javno pravo koje reguliše ovu oblast, kao što su npr. tzv. „ratne konvencije“. Kombinovanom primjenom domaćeg i međunarodnog prava obeštećenje je dakle moguće ostvariti.
- Na kraju, donošenje jednoga takvog zakona bi bila svojevrsna afirmacija države BiH kao konačnog garanta prava i interesa građana BiH bez obzira u kojem entitetu/distriktu živjeli i

kojem narodu ili konfesionalnoj grupi pripadali. Podnošenje hiljada tužbi u posljednje vrijeme, kojima žrtve ratnih zločina nastoje ostvariti pravo na naknadu štete, dodatno ide u prilog boljeg i potpunijeg uređivanja ove problematike.

NADLEŽAN: *Parlamentarna skupština BiH na prijedlog Vijeća ministara (priprema: Ministarstvo pravde BiH)*

ROK: *Odmah*

b) Izmijeniti i dopuniti Krivični zakon BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 03/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 53/07) tako što bi se uvelo tj. sankcionisalo posebno (doduše specifično) krivično djelo „zabrana pobjedničkog ponašanja“.

- Historija će, naravno, prije ili kasnije dati svoj „objektivan“ sud o onome što se dešavalo na prostoru BiH i šire u periodu kada su počinjeni ratni zločini. Neosporno je, međutim, pravo svakoga građanina BiH, akademskih krugova itd. da izgradi ili već ima svoj stav odnosno mišljenje šta se i zbog čega dešavalo. Činjenica je, međutim, da se nakon zaključenja mira prosperitet zemlje, a posebno prava i interesi svih građana BiH trebaju odnosno mogu i moraju, pored ostaloga, graditi u klimi i na osnovama obnove povjerenja i pomirenja.
- Zbog toga, ne sporeći bilo kome pravo na njegovu „istinu“ i percepciju onoga što se desilo, držimo da bilo kakvo „pobjedničko“ ponašanje sa elementima trijumfalizma i sl. neće doprinositi miru, prosperitetu i stabilnosti u BiH. To je razlog više da se, na jasan i precizan način (koliko god to možda bilo teško formulisati i primjenjivati), pokuša definisati djelo „zabrana pobjedničkog ponašanja“ koje treba krivično-pravno sankcionisati. Naravno, to nije i neće biti jednostavno, ali bi efekti ipak mogli biti pozitivni.

NADLEŽAN: *Parlamentarna skupština BiH na prijedlog Vijeća ministara (priprema: Ministarstvo pravde BiH)*

ROK: *Odmah*

5 Mediji

a) Afirmisati pozitivne slučajeve svjedočenja u procesuiranju ratnih zločina (tj. svjedočenja kao časnog i moralnog čina)

- Poštujući princip nezavisnosti medija uključujući i javnih servisa, a na tragu zahtjeva najšire javnosti za efikasnim procesuiranjem ratnih zločina, u čemu svjedoci imaju nezamjenjivu ulogu, opravdano je upravo od medija očekivati pa i zahtijevati da koncepcijom programskih sadržaja i orijentacije afirmišu pozitivne slučajeve svjedočenja u postupcima protiv osumnjičenih za ratne zločine.

NADLEŽAN: Javni RTV servisi u BiH preko uređivačkih kolegija odnosno drugih relevantnih organa i tijela

(Napomena: „privatnim“ medijima isto sugerisati preko asocijacija novinara i sl.).

ROK: Kontinuirano

b) Preko Centara za obuku sudija i tužilaca izvršiti edukaciju novinara s ciljem ovladavanja terminologijom u postupcima pred sudom i organima gonjenja

- Naime, mnogi novinari kao i mnogi građani uopšte, nerijetko ne razumiju odnosno ne vladaju dovoljno pravnom odnosno drugom stručnom terminologijom u postupcima pred sudom i organima gonjenja, ne znaju na koji način mogu i/ili moraju dobiti informacije od sudova i tužilaštava, ne poznaju dovoljno tok (postupak) sudskih procesa i sl. uslijed čega, vrlo često, dolazi do konfuznih, netačnih i improvizovanih medijskih izvještaja koji, umjesto da kompetentno informišu, najčešće nesvjesno i nenamjerno dezinformišu pa čak kreiraju negativnu atmosferu u javnosti. Iako, naravno, ima dosta pozitivnih primjera, neophodno je ipak odgovarajućom edukacijom otkloniti razloge takvoga stanja.

NADLEŽAN: Centar za edukaciju sudija i tužilaca (po potrebi angažovati kompetentne institucije i pojedince iz akademske zajednice)

ROK: Odmah i kontinuirano

6 Ostalo

a) Postojeća legislativa iz oblasti pristupa informacijama, bar za sada, daje sasvim dovoljno osnova i prava na uvid u rad ne samo upravnih nego i organa pravosuđa itd. Stoga treba dosljedno i uporno insistirati na primjeni ovih propisa kako bi rad sudova i tužilaštava bio konačno transparentniji, ne osporavajući, naravno, princip neovisnosti ovih organa;

Doprinos medija, i u ovome segmentu, može biti vrlo značajan tako što će s jedne strane afirmisati pozitivne primjere poštivanja propisa iz ove oblasti, a s druge strane biti kritični prema onima koji su nedosljedni.

PRIJEDLOG: *Pripremiti Analizu odnosno izvještaj o primjeni Zakona o pristupu informacijama i razmatrati ih na predstavničkim/zakonodavnim organima državnog, entitetskog i ostalih nivoa u BiH*

NADLEŽAN: *Skupštine / Parlamenti / Vijeća*

ROK: *Kontinuirano - najmanje dva puta godišnje*

b) Više koordinacije u odnosima NVO - sudovi. Programe saradnje sudova i tužilaštava sa NVO-ima kreirati i dopunjavati;

c) Bolja saradnja sa Međunarodnom zajednicom;

- Međunarodna zajednica je kroz niz dokumenata obavezala subjekte i organe kojih se to na bilo koji način tiče (dakle, ne samo BiH) da saraduje na ovome polju sa njenim organima i institucijama.

Pored opšte podrške koja je ponajprije potrebna od parlamenata i vlada, naročite obaveze se nalaze na strani policijskih organa kao i tužilaštava kako bi sudovi uopšte dobili priliku da sude za ratne zločine konkretnim počiniocima.

Dakle, zahtjeve međunarodne zajednice je neophodno ispoštovati jer oni, kao i zahtjevi većine građana u BiH, idu u pravcu procesuiranja svih počinilaca ratnih zločina.

NADLEŽAN: *Svi organi i tijela u BiH u okviru svoje nadležnosti*

ROK: *Kontinuirano*

V - Završni prijedlog

Predlažemo da prijedlozi iz ovoga dokumenta uđu u programe rada zakonodavnih, izvršnih i drugih organa i tijela u BiH.

Dokument se stoga dostavlja zakonodavnim, izvršnim i drugim organima i tijelima u Bosni i Hercegovini.

Mostar, mart 2008. godine

O Centrima civilnih inicijativa (CCI)

Centri civilnih inicijativa (CCI) je jedna od najvećih domaćih nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini. Misija organizacije je da promoviše i podstiče aktivno učešće građana u demokratskim procesima i jača kapacitete pojedinaca i organizacija kako bi uspješno rješavali probleme u svojim zajednicama.

CCI je prije 7 godina bio aktivan u tri regiona, djelujući iz tri regionalna centra naše zemlje: Tuzla, Banja Luka, Mostar.

Proteklih godina rad CCI-a se proširio na druge regione, tako da naša organizacija danas pokriva područje cijele BiH, djelujući iz šest ureda (Tuzla, Mostar, Sarajevo, Banja Luka, Doboj, Bihać).

Osim što je jedna od najistaknutijih nevladinih organizacija na polju zastupanja interesa građana, CCI je veoma aktivan i na međunarodnom planu, saradujući sa mnogim organizacijama Centralne i Jugoistočne Evrope (www.ceecn.net).

CCI radi sa grupama građana, nevladinim organizacijama, ali i pojedincima iz vladinog i nevladinog sektora, kako bi se povećala svijest o potrebi i načinima učešća građana u procesima donošenja odluka na svim nivoima vlasti.

CCI pruža usluge treninga i drugih vidova pomoći građanskim grupama i NVO-ima na polju kreiranja i vođenja kampanja za rješavanje konkretnih problema na svim nivoima.

Pored rada sa građanima, CCI radi i sa predstavnicima različitih nivoa izvršne i zakonodavne vlasti kako bi se inicirali procesi koji će unaprijediti postojeće zakonske regulative i prakse, a rad izabranih predstavnika učiniti transparentnijim i građanski orijentisanim.

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA
ЦЕНТРИ ЦИИ